
Gregory S. Kavka, **Moral Paradoxes of Nuclear Deterrence**. Cambridge University Press, New York 1987. 243 s.

Päinvastoin kuin kirjoittajat tavallisesti, Gregory Kavka on onnistunut rakentamaan hyvistä artikkeleista myös hyvän kirjan; teos *Moral Paradoxes of Nuclear Deterrence* kokooa Kavkan vuosina 1978—1987 julkaisemat kansainvälisten suhteiden eettisiä ongelmia käsittelevät kirjoitukset johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Kirjaa ei voi tiiviin argumentatiivisuutensa vuoksi luonnehtia hyväksi aiheeseen johdatteluvaksi teokseksi, mutta selkeän esitystapansa takia se on epäilemättä kenen tahansa luettavissa. Teos jakautuu kahteen osaan.

Ensimmäisessä osassa Kavka pohdiskelee ydinpelote politiikkaan liittyviä moraalisia — ei siis tuttuja strategisia — paradokseja. Osan tarkoitus on osoittaa, että pelote politiikan paradoksaalisesta luonteesta seuraa se, että sitä ei voida sen paremmin hylätä kuin hyväksyäkään moraaliselta kannalta.

Kavkan mukaan keskeisiä moraaliperiaatteita ovat (i)

toimiminen siten, että toiminnan seuraukset kasvattavat yleisen hyvän määrää enemmän kuin minkään vaihtoehdoisen toiminnan seuraukset, ja (ii) kieltäytyminen edes intentioimasta sellaista toimintaa, joka ei aktualisoituisaan kasvattaisi yleisen hyvän määrää enemmän kuin vaihtoehdoiset teot. (Esimerkiksi murha ja murhan intentioiminen ovat näin ollen tavallisesti moraalien vastaisia tekoja.) Kavkasta näiden kahden periaatteen yhtäaikaisten kunnioitus on ydinpelotepolitiikan tapauksessa kuitenkin mahdotonta. Jos ydinpelotetta ylläpidetään, estetään sodan todennäköisyys ja maksimoidaan näin hyvän määrä, so. toimitaan prinssiin (i) mukaisesti. Ylläpidettäessä ydinpelotetta joudutaan Kavkan mukaan kuitenkin tekemään intentio ('jos hyökkäätte, niin teemme vastaiskun'), joka aktualisoituisaan ei varmasti kasvattaisi yleisen hyvän määrää. Näin toimitaan periaatteen (ii) vastaisesti. Jos ydinpelotteesta taas luovutaan, niin joudutaan ristiriitaan ensimmäisen periaatteen kanssa: sota todennäköistyy ja hyvän määrä ei maksimoidu. Luopuminen pelotteesta olisi Kavkasta tosin jälkimmäisen periaatteen mukaista, mutta sen kunnioitus yksin ei voi tehdä teosta moraalista oikeaa. Näin paradoksi on Kavkasta tosiasia.

Kavkan mukaan periaate (i) on itse asiassa jo yksinäänkin ongelmallinen, kun kysymyksessä on ydinpelote. Periaate vaatii, että toiminnan seurausten arvo on maksimoitava: ydinpelotetta tulee rauhan säilymiseksi ylläpitää. Ydinpelote edellyttää kuitenkin intention ryhtyä tarvittaessa vastaiskuun. Nyt jos ensi-isku todella tehdään, niin vastaisku tehdään — ydinpelotteen edellyttämän intention vuoksi — niin ikään. Maailmanloppu tuskin kuitenkaan on kovin hyvä seuraus toiminnalle. Näin ollen periaate (i) ei ainoastaan kehota ydinpelotteen ylläpitämiseen vaan myöskin kieltää sen ylläpitämisen. Kavkan mielestä tästä kaikesta seuraa, että on paras pitäytyä arvioimasta ydinpelotepolitiikkaa moraalisesti.

Kavkan arvio saattaa olla tarpeettoman dramaattinen. Epäilemättä on totta, että useissa tapauksissa on moraalien mukaista pyrkiä toimimaan tavalla, joka tuottaa enemmän hyviä seurauksia kuin teon vaihtoehdot. Niin ikään tuntuu intuitiiviselta, että pahan aikominen on itsekin paha. Mutta onko yhtä selvää, että ydinpelote todella tarkoittaa intentiota maailmanlopun tekemään vastaiskuun? Vaikka pelote ei luultavasti olekaan pelkkää hämää, niin eikö ole täysin järkevää ajatella, että mitään lopullista päätöstä aseitten käyttämisestä ei itse asiassa ole tehty? Mikäli päätöstä ei ole tehty — mikä eräiden strategisten tilanteiden jälkiarvioinneista päätellen on todennäköistä — niin ydinpelote ei loukkaa Kavkan toista periaatetta, so. ydinpelote ei edellytä moraalisesti tuomitavan teon intentioimista. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että pelote voitaisiin huoletta hyväksyä: Kavkan toinen rohkea oletus, jonka mukaan ydinpelote vähentää ratkaisevasti sotien todennäköisyyttä, on sekin selvästi todentamatta.

Ydinpelote ei välttämättä ole sen takia moraalien vastainen, että se loukkaa periaatetta, jonka mukaan pahan intentioiminen on itsekin paha, koska se ei välttämättä loukkaa sitä. Yhtä vähän varmaa on kuitenkin se, että ydinpelote voitaisiin moraalisesti hyväksyä sillä perusteella, että se turvaa rauhan: siinä mielessä kuin rauha tällä hetkellä vallitsee, on sillä luultavasti muita, paljon syvällisempiä, talouteen liittyviä syitä. Ydinpelotepolitiikan moraalista arviointia ei voida uskottavasti mystifioida puhumalla paradokseista.

Teoksen toisessa osassa Kavka jättää paradoksit ja siirtyy arvioimaan ydinpelotepolitiikan vaihtoehtoja. Vaihtoehtojen toivottomuuden edessä Kavka on taipuvainen — »paradokseista» huolimatta — kannattamaan ydinpelotepolitiikkaa.

Kavkan mielestä ensinnäkään yksipuolinen aseistariisunta ei tule neuvosto-uhan edessä kysymykseen ydinpelotteen vaihtoehtona. Toiseksi myös ajatukset maailmanhallituksesta ovat hänestä ilmeisen epärealistisia. Kolmanneksi Kavka hylkää vielä erilaiset vaihtoehdoiset ydinaseisiin perustuvat puolustusjärjestelmät. Ainoa mahdollisuus, jossa hän näkee pitkällä tähtäimellä mieltä, on molemminpuolinen aseistariisunta. Näin Kavkasta onkin niin, että »ydinpelotepolitiikka voidaan täydellisesti sallia moraalisesti, jos sitä harjoitetaan todellisen ja molemminpuolisen aseidenriisuntahengen vallitessa». Vuosina 1987—1988 Kavka on varmasti tämän asian suhteen ollut onnellinen: oikeus on voittanut, kun neuvotteluja on käyty ahkerasti.

Kavkan mielipide täsmentää sen intuition, jota edustavat hyvin laajat kansanjoukot. Yksinkertaisesti sanottuna näkemys on, että kiihkeä pelotteesta luopuminen merkitsee idealistista järjettömyyttä ja tasapainoinen aseistariisuntapolitiikka taas enemmän tai vähemmän vakaata rauhanomaista kehitystä. Epäilemättä Kavka onkin periaatteessa oikeassa. Rauhantutkija tuskin kuitenkaan tarkkaan ottaen hyväksyisi yhteiskuntafilosofin ajatuksia.

Perinteistä »realistista» politiikan teoriaa edustava Kavka ei vaihtoehtoissaan juurikaan huomioi sellaisia vaihtoehtoja, jotka eivät lainkaan perustu oletukseen, että valtiot ovat kansainvälisen järjestelmän ainoita, tai ainakin selvästi tärkeimpiä, toimijoita. Rauhaan voidaan päästä myös sellaisella yhteistoiminnalla, jossa eivät toimi ulkoministerit, vaan monikansalliset yhtiöt, kansainväliset palveluverkostot, kansalaisjärjestöt ja yksittäiset kansalaiset. Näiden »rauhanneuvottelijoiden» diplomatia tuntuu olennaisesti kehittyneemmältä kuin se diplomatia, josta Kavka puhuu. Monikansallisille yhtiöille Kavkan kuvitteelliset kauhukuvat neuvosto-uhasta ovat peräti mielenkiinnostomia. Ja vaikka Kavkan perusteeksi välitöntä tietä ydinpelotteen purkamiseen ei ole, voidaankin hyväksyä, niin — toisin kuin hän väittää — tästä ei mitenkään seuraa ydinpelotteen moraalista hyväksyntää. Jos ydinpelotteen ylläpitämisen syy olisi se, että se maksimoisi seuraus-

ten kokonaishyödyn, Kavka olisi ehkä oikeassa. Mutta syy, miksi ydinpelotetta ei voida purkaa, ei ole seuraus-eettinen, vaan praktinen: sitä ei kyetä purkamaan. Näin ollen Kavkan argumentti, jonka mukaan ydinpelote on huono mutta paras vaihtoehto, ei ole luotettava. Rauhan syyt ovat monimutkaisempia kuin Kavka olettaa.

Mielenkiintoinen kysymys on, missä mielessä Kavkan peräänkuuluttama rauha on moraalisesti arvokas tavoite. Mikäli rauhalla ymmärretään ydinsodan välttämistä, niin se epäilemättä on ensisijaisen arvokas päämäärää. Samaa voidaan sanoa, jos rauha tarkoittaa minkä tahansa suursodan välttämistä: massoittaista ihmishenkien menetystä ei voida pitää moraalien mukaisena asiana. Tilanne on kuitenkin toinen, mikäli rauha merkitsee täydellistä stabiiliteettia. Teoreetikot, jotka kaikkein sokeimmin uskovat ydinpelotteeseen rauhanturvaajana, ovat sitä mieltä, että pelote estää myös pienemmät konfliktit, koska pelko sodan eskaloitumisesta on niin suuri. Jos näin olisi, ydinpelotetta tuskin voitaisiin hyväksyä edes siinä tapauksessa, että se turvaa rauhan: tietyissä tapauksissa sota on tärkeä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja kansojen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen väline. Näitä oikeuksia ei saa ydinpelotepolitiikalla kieltää. Tämä kritiikki pelotepolitiikkaa vastaan ei kuitenkaan ole erityisen merkittävää. Pelotteen vaikutus sotien estämiseen on ollut vähäinen.

Kavkan esitys, joka edustaa ilmeisen täydellistä tunte-musta tähän mennessä käytyyn ydinpelote-eettiseen keskusteluun, ei riittävästi problematisoi moraalifilosofisissa argumenteissa edellytettäviä empiirisiä lähtökohtia. Tosiasia on, että me emme tiedä, edellyttääkö pelote intension, emmekä tiedä, missä määrin ydinpelote ja rauha ovat kytkeytyneet toisiinsa. Luultavaa kuitenkin on, että intentiota ei edellytetä, ja että korrelaatio pelotteen ja rauhan välillä on enemmän puheisiin kuin tilastoihin perustuva. Joka tapauksessa näennäisesti normatiiviset kiistat ovat tässäkin asiassa ennemminkin empiirisiä kuin puhtaan normatiivisia.

JUHA RÄIKKÄ